

Raymond Bernard Cattell (1905-1998)

Raymond B. Cattell a decedat în casa sa din Honolulu în 2 februarie 1998. El se înscrie printre cei mai influenți psihologi ai secolului XX. În mai mult de 50 de cărți și 500 de articole și capitole de cărți, a dezvoltat o teorie a comportamentului uman ce poate fi rivalizată în complexitate doar de teoria lui Freud. Cercetările lui Cattell au avut o contribuție importantă la vastitatea și profunzimea psihologiei științifice moderne, atât direct - prin lucrările sale, cât și prin intermediul studiilor sutelor de colegi și studenți din lumea întreagă, cu care a lucrat.

Raymond B. Cattell s-a născut în Anglia în 1905. S-a remarcat încă din timpul liceului și a câștigat o bursă la Universitatea din Londra unde a fost atras de domeniul chimiei. Anii de după război au fost ani de schimbări intelectuale și culturale extraordinare, iar Cattell a fost influențat de gânditori tineri cum ar fi Bertrand Russell, George Bernard Shaw, H. G. Wells și Aldous Huxley. După o perioadă de cercetări și reflectări, Cattell a ajuns la concluzia că munca în noul domeniu al științelor sociale, al psihologiei, ar fi cea mai relevantă pentru a rezolva problemele politice și economice ale vremii respective. El considera că soluțiile tradiționale nu funcționau, iar dezvoltarea unei înțelegeri a naturii umane era necesară pentru a găsi noi demersuri pe planul înțelegerii fenomenului social.

După ce a lucrat în diverse instituții, inclusiv în prima clinică de consiliere a copiilor din Anglia, Cattell și-a făcut doctoratul cu Charles Spearman, unde a fost implicat în crearea unor noi metode de analiză factorială în studiile acestuia legate de teoria inteligenței. În 1937 a acceptat invitația de a se alătura echipei de cercetare de la Universitatea Columbia condusă de E.L. Thorndike, unde a lucrat și aici la cercetările legate de inteligență. Acest amestec de puncte de vedere a fost important în dezvoltarea propriei teorii a inteligenței. Apoi a acceptat postul de profesor

la Universitatea Clark, unde a lucrat la dezvoltarea unor modalități de măsurare obiectivă a personalității și inteligenței. Tot acum își definește teoria asupra inteligenței fluide versus inteligență cristalizată, pe care a prezentat-o la convenția APA din 1942.

La invitația lui Gordon Allport, Cattell a plecat la Universitatea din Harvard în 1941. Cei trei ani petrecuți la Harvard au avut o însemnătate deosebită asupra modului său de gândire în problema personalității, datorită mediului stimulant de lucru (i-a avut colegi pe Henry Murray, Robert White și Gordon Allport). Aici Cattell a lansat pentru prima dată ideea că noua metodă de analiză factorială, care s-a dovedit a fi atât de productivă în studierea aptitudinilor, ar putea fi folosită și în înțelegerea domeniului complex al personalității. În timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, Cattell a lucrat ca și consultant civil la Divizia de Cercetare a Personalului, dezvoltând teste pentru selecția ofițerilor.

În 1945, Cattell a acceptat o bursă de cercetare la Universitatea din Illinois. Aici a fost proiectat primul computer electronic, Iliac I, care a făcut posibilă pentru prima dată realizarea unor analize factoriale la scală largă. Cattell a pus bazele Laboratorului pentru Evaluarea Personalității și Comportamentului de Grup și a început o perioadă de creație intensă alături de o echipă talentată de psihometricieni de la Universitatea din Illinois, cum ar fi: Ledyard Tucker, Lee Cronbach, Paul Horst și Henry Kaiser. Remarcabil în această cooperare cu alții este diversitatea enormă de persoane cu care a lucrat Cattell. În relațiile sale, la fel ca în teoria sa științifică, el s-a concentrat asupra diferențelor individuale. Rezultatul muncii sale, în spiritul acestei orientări, este o contribuție unică la dezvoltarea științei psihologice.

În completare la sutele de cercetări publicate, Cattell și asociații săi au publicat patru cărți care au fost foarte importante în

dezvoltarea științei personalității: “Descrierea și Măsurarea Personalității” (1946); “O Introducere în Studiul Personalității” (1949); “Personalitatea, un Studiu Sistematic, Teoretic și Factual” (1950) și “Structura și Măsurarea Personalității și Motivației” (1957). În aceste scrieri, Cattell a prezentat rezultatele unui program complex de cercetări legate de personalitate și a detaliat o teorie comprehensivă a dezvoltării și organizării personalității pe parcursul întregii vieți. Mai mult decât a fi o teorie a trăsăturilor, teoria lui Cattell a inclus și stări tranzitorii și schimbări sistematice în comportament, ce rezultă din motivație și învățare, dar și din factori familiali, culturali, genetici și fiziologici. Remarcabil este faptul că și-a ancorat teoria în dovezi empirice. Cărțile sale au fost mult citate și au influențat designul cercetărilor despre personalitate în întreaga lume. De exemplu, munca lui Cattell legată de anxietate și neuroticism a devenit centrul teoriei moderne legate de anxietatea ca stare și anxietatea ca trăsătură.

În 1960, Cattell a organizat o întâlnire internațională pentru a spori comunicarea între cercetătorii din domeniul studiului personalității. Aceasta a dus la fondarea Societății de Psihologie Experimentală Multivariată și a binecunoscutei reviste “Multivariate Behavioral Research”.

În 1973 s-a mutat la Universitatea din Colorado, iar în 1978 la cea din Hawaii. În timpul său liber, a continuat să scrie cărți și articole publicate în reviste de psihologie,

practic până la moartea sa. Se spunea “Raymond Cattell poate scrie mai repede decât poate citi”. Una din calitățile extraordinare ale lui Cattell a fost abilitatea sa de a lucra cu studenții și alți colegi și de a-i impulsiona în cercetările lor. Acest lucru este certificat de afecțiunea, admirația și înaltul respect pentru el, exprimate de sute de studenți și colegi cu care a cooperat în cercetările și scrierile sale. Un mare număr din foștii săi studenți au devenit cunoscuți ca remarcabili oameni de știință. În plus, a reușit să obțină colaborarea a numeroși autori în editarea unor cărți importante, dintre care poate cea mai importantă este “Multivariate Experimental Psychology” (1966, 1988).

Astfel, în remarcabila sa carieră de 70 de ani, Raymond B. Cattell a adus contribuții enorme și decisive la dezvoltarea psihologiei, incluzând aici explorarea prin analiză factorială a domeniilor personalității, motivației și aptitudinilor; separarea inteligenței fluide de cea cristalizată și numeroase inovații metodologice. Pe scurt, el a oferit un model al psihologului complet într-o lume a specializării. Se poate spune că Cattell nu are pereche în creația sa. A dezvoltat o teorie unificată a diferențelor individuale care integrează domeniile intelectuale, temperamentale și dinamice ale personalității. Mai mult, el trebuie să fie considerat printre puținii din acest secol care au influențat domeniul psihologiei ca știință.

16PF EDIȚIA A CINCEA

Chestionarul Celor 16 Factori de Personalitate (16 PF) reprezintă încercarea Dr. Raymond Cattell de a identifica componentele primare ale personalității cu ajutorul analizei factoriale.

Aplicarea analizei factoriale în construirea chestionarelor sau inventarelor de personalitate se leagă de numele lui R.B. Cattell. Cattell (Anastasi, 1976) a fost preocupat să găsească o metodă de descriere sintetică a personalității. Astfel, el a extras din dicționarele engleze din timpul său toate adjectivele care descriu comportamentul uman (avem în vedere și literatura psihiatrică și psihologică). A rezultat o listă de 171 de trăsături (sinonimele au fost combinate sub o singură denumire). Un grup eterogen de 100 de subiecți adulți, au procedat la evaluarea fiecăreia din trăsături. Au fost efectuate studii succesive ale intercorelațiilor și analize factoriale ale trăsăturilor respective pe mai multe loturi de subiecți. Rezultatul studiilor de analiză factorială au dus la ceea ce R.B. Cattell a identificat și descris că fiind "sursa trăsăturilor primare de personalitate". R.B. Cattell privește analiza factorială nu ca o tehnică de reducere a numărului variabilelor sau dimensiunilor de personalitate, ci ca o metodă de descoperire a unor trăsături cauzale (Anastasi, 1976). Totuși, notează Anastasi (1976), trăsăturile de personalitate sau factorii identificați de R.B. Cattell și colaboratorii săi, trebuie priviți cu circumspecție, mai mult ca o tentativă decât ca o soluție certă.

Pe baza cercetărilor de analiză factorială, R.B. Cattell și colaboratorii săi au construit un număr de inventare de personalitate dintre care cel mai cunoscut este 16 PF (Cattell ș.a., 1970).

Prin intermediul 16PF-ului, psihologul obține într-un timp relativ scurt o imagine a trăsăturilor de personalitate care caracterizează un subiect sau altul. Așa cum a fost construit, 16 PF descoperă nu trăsături izolate, ci aspecte sistematice diferențiale reale, așa cum au fost ele relevate de studiile de analiză factorială care stau la baza chestionarului.

Chestionarul se poate utiliza de la vârsta de 16 ani. Formele A, B, C, și D, ale 16 PF sunt potrivite mai ales pentru subiecți cu nivel educațional mediu și superior. Forma E

este pentru subiecți care întâmpină dificultăți de citire.

16PF se poate cota manual sau cu ajutorul calculatorului. În prezent au fost proiectate produse informatice capabile să ofere o interpretare orientativă a performanțelor.

Prima publicare comercială a chestionarului 16 PF a fost în anul 1949, până în prezent fiind efectuate cinci revizuirii de proporție a itemilor. Între timp au fost adăugate unele scale noi și au fost derivați câțiva factori noi.

Cele 16 dimensiuni de personalitate sau scale, sunt relativ independente. Orice item al chestionarului contribuie la scorul obținut pe o singură scală, care reprezintă un anumit factor. Mai mult, intercorelațiile dintre cele 16 scale ale chestionarului sunt relativ independente, așa că fiecare scală își păstrează propria individualitate.

În plus, față de cei 16 factori primari, chestionarul mai poate fi utilizat și ca o măsură a cinci dimensiuni secundare care reprezintă trăsături largi, extrase din factorii primari.

16PF a fost tradus și adaptat în peste 40 de limbi. În literatura psihologică el rămâne, în ciuda numeroaselor critici și a noilor instrumente de diagnosticare a personalității, un mijloc util, proiectat cu multă atenție și cu aplicabilitate care acoperă un evantai larg.

Ediția a V-a a Chestionarului 16PF

A cincea ediție a Chestionarului 16PF, deși revizuit și corectat, continuă să măsoare aceiași 16 factori de personalitate identificați acum 45 de ani de către Cattell. Scalele factoriale au rămas notate tot prin litere (de ex. "Factorul A"), dar, ele sunt designate și prin etichete (de ex. "Apropiere interpersonală" sau "Deschis"). Domeniile largi de personalitate ce reprezintă factorii primari se numesc acum "Factori Globali" în loc de "Factori de ordinul doi"; oricum aceste domenii reprezintă factori similari celor găsiți anterior, reafirmând descoperirile originale ale lui Cattell.

Chestionarul 16PF-ediția a cincea, conține 185 de itemi care alcătuiesc cele 16 scale factoriale primare, alături de un index al Impresiei Manageriale (IM) care cotează dezirabilitatea socială. Fiecare scală conține între 10 și 15 itemi. Testul, care poate fi administrat individual sau în grup, durează 35-

50 de minute dacă completarea se face manual pe o fișă de răspuns sau 25-35 de minute dacă administrarea se face pe computer. La fel ca și edițiile anterioare, ediția a V-a poate fi ușor cotate manual cu ajutorul unui set de șabloane. Testul poate fi de asemenea cotate prin intermediul calculatorului, de către firma care furnizează chestionarul (Distribuitorul autorizat pentru România, PsiExpert Consult, Tel. 0722-300 876) folosind programele oferite de IPAT. Rapoartele generate de computer, bibliografia bogată existentă constituie un excelent ghid pentru efectuarea de cercetări și interpretări ale datelor oferite de chestionarul 16PF.

Fără a se abate de la obiectivele originale ale 16PF, a cincea ediție include următoarele îmbunătățiri:

- ✓ Conținutul itemilor a fost revizuit pentru a realiza o compatibilitate lingvistică specifică zilelor noastre. Limbajul utilizat înlătură ambiguitățile. De asemenea, s-a încercat eliminarea distorsiunilor legate de sex, rasă și cultură. Chestionarul 16PF, ediția a V-a răspunde unor exigențe constructive contemporane, fiind superior edițiilor anterioare.
- ✓ Variantele de răspuns sunt organizate în același fel pentru toți itemii, răspunsul din mijloc însemnând întotdeauna un semn de întrebare (?).
- ✓ Etaloanele au fost reactualizate pentru a corespunde recenziei SUA efectuată în 1990, iar în conformitate cu legislația drepturilor civile federale au fost introduse etaloanele de cotare pentru sex combinat.
- ✓ S-au formulat noi indici pentru calcularea distorsiunilor. Un index al Impresiei Manageriale (IM), compus din itemi ce nu aparțin celor 16 scale ale factorilor primari de personalitate, înlocuiește scalele de distorsionare pozitivă și negativă din ediția a IV-a. Ediția a V-a mai conține indici ai Complanței (ACQ) și ai Infrecvenței (INF). Scorurile aferente dimensiunilor de personalitate nu mai sunt ajustate pe baza indicilor de validitate.
- ✓ Proprietățile psihometrice sunt îmbunătățite. Consistența internă este în medie de .74, variind între .64 și .85. Fidelitatea test-retest este în medie de .80 la un interval de 2 săptămâni și de .70 la un interval de 2 luni. Scalele obișnuite cum sunt Adaptarea și Creativitatea au fost revizuite și totodată s-au adăugat scale noi că Empatia și Stima de Sine.

16PF-ediciția a V-a mai oferă o foaie de răspuns compatibilă atât cu cotarea manuală cât și cu cea computerizată. Pe lângă acest manual, mai există următoarele materiale necesare fiecărei opțiuni de cotare:

- ✓ Pentru cotarea manuală: broșura testului, foaia de răspuns, patru șabloane de corectare, etalonul și Foaia de profil.
- ✓ Pentru cotarea computerizată realizată de IPAT: broșura testului, foaia de răspuns și Foaia de profil.
- ✓ Pentru cotarea computerizată realizată la locul administrării: broșura testului, foaia de răspuns, Foaia de profil și programul IPAT de cotare.
- ✓ Pentru teste trimise prin fax la IPAT în vederea cotării: broșura testului, foaia de răspuns, Foaia de profil și programul IPAT de transmitere prin fax (necesită înregistrare, parolă și folosirea unei hârtii speciale).

Ediciția a V-a a Chestionarului 16 PF pune la dispoziția utilizatorilor două noi tipuri de rapoarte generate de computer: (1) Raportul de interpretare de bază (BIR), care oferă profile, scoruri și comentarii descriptive, și (2) Raportul de scoruri de bază (BSR), care prezintă numai scorurile obținute. IPAT mai pune la dispoziție și alte rapoarte legate de ediția a V-a a chestionarului 16PF.

Ca măsură a personalității, 16 PF este util în mai multe situații pentru a prezice o gamă largă de comportamente umane. Consilierii și clinicienii utilizează aceste rezultate în luarea unor decizii importante în clinică. Consilierii profesionali cred că legăturile cu domeniul ocupațional sunt utile în orientarea profesională a clienților. Personalul din cadrul resurselor umane consideră testul 16 PF ca o componentă utilă în proiectarea sistemelor de selecție profesională și de evaluare a resurselor umane cât și în acțiunile de planificare a dezvoltării carierei.

Chestionarul 16PF Ediția a cincea este distribuit în România sub licență de către OPP Limited – England. Pentru date suplimentare, detalii se obțin la telefon: 0722- 300 876.